Psychological Achievements
Spring & Summer, 2025, *32*(1)
Serial Number 33, 139-170
Rcceived: 10 Jun 2023
Accepted: 28 Oct 2023
DOI: 10.22055/psy.2023.44020.3057
(Psychol Achiev)
Orginal Article

Explaining Moral Reasoning Based on Personality Traits: Studying the Mediating Role of Mindfulness and Individual Values

Amin Sharifi[*]
Masoud Fazilat-Pour[**]
Farhd khormaei[***]
Mahbobeh foolad chang[****]

Abstract

Moral reasoning is a key element in various approaches to moral philosophy. This study aimed to develop an explanatory model of moral reasoning based on personality traits and cultural values. In this model, personality traits and cultural values were treated as exogenous variables. Mindfulness served as a first-level mediating variable, while personal values acted as a second-level mediating variable. Moral reasoning was designated as the endogenous variable. The participants consisted of 400 students selected through a multi-stage cluster random sampling method from various faculties at Shiraz University. Data were collected using the Big Five Personality Traits Questionnaire (Goldberg, 1999), the Mindfulness Questionnaire (Brown & Ryan, 2003), the Personal Values Questionnaire (Schwartz, 1994), and the Standard Moral Reasoning Questionnaire (Rest, 1973). Data analysis was conducted using path analysis and factor analysis. The findings indicated that among the Big Five personality traits, conscientiousness and openness to experience had significant positive relationships with moral reasoning. Agreeableness, neuroticism, and openness to experience were positively associated with mindfulness. Furthermore, the personal value of self-transcendence was positively related to moral reasoning. Both self-transcendence and self-enhancement values, along with mindfulness, mediated the relationships between the personality traits of neuroticism, openness to

* PhD student, Department of Educational Pyhchology , Faculty Educational Pyhchology, Shiraz University, city Shiraz, Iran.

** Associate Professor, Department of Educational Pyhchology, Faculty of Educational Pyhchology. *Corresponding Author:* Fazilatm@shirazu.ac.ir

*** Assistant Professor, Department of Educational Pyhchology , Faculty of Educational Pyhchology, University, city, Iran.

**** Associate Professor, Department of Educational Pyhchology , Faculty of Educational Pyhchology, University, city, Iran.

experience, and conscientiousness with moral reasoning. It can be suggested that individuals who score high in openness to experience tend to be more mindful. However, in relation to self-transcendence, a negative association may arise due to the presence of unrealistic idealism as a component of self-transcendence. The findings are discussed in the context of existing theories and research.

Keywords: Personal values, Moral reasoning, Mindfulness, Personality traits

Extended Abstract

Introduction

Moral reasoning is a fundamental aspect of various approaches in moral philosophy. The present study aims to develop an explanatory model of moral reasoning based on personality traits. This research follows a correlational design, investigating the relationship between personality traits (as the predictor variable) and moral reasoning (as the criterion variable). Additionally, it explores the roles of mindfulness and individual values as mediating variables, utilizing the path analysis method. Method the current research employed a field study method, using a questionnaire as the primary data collection tool. The research population consisted of students from various academic levels at Shiraz University during the 2022-2023 academic years. A total of 400 students were selected using random cluster sampling. The data collection instruments included the Big Five Personality Factors Questionnaire (Goldberg), the Mindfulness Questionnaire (Brown & Ryan), the Personal Values Questionnaire (Schwartz), and the Moral Reasoning Standard Questionnaire (REST), all of which were used after confirming their reliability and validity. For data analysis, descriptive statistics such as frequency and percentage were used to describe demographic variables, while mean, standard deviation, minimum, and maximum scores were employed for the main variables. In the inferential part, a correlation matrix was created, and structural equation modeling was applied to test the research hypotheses. The bootstrapping method was utilized to examine the significance of indirect paths. Data analysis was conducted using SPSS and AMOS software version 24, along with the PROCESS plugin version 4.2.

Results

The findings indicated that among the five major personality factors, the traits of openness to experience ($p < 0.01$, $\beta = 0.15$) and conscientiousness ($p < 0.001$, $\beta = 0.21$) have a positive and significant relationship with moral

reasoning. Additionally, the traits of agreeableness ($p < 0.05$, $\beta = 0.12$), emotional stability ($p < 0.04$, $\beta = 0.12$), and openness to experience ($p < 0.002$, $\beta = 0.16$) showed a positive and significant relationship with mindfulness. Furthermore, the individual values of self-transcendence and self-enhancement, along with mindfulness, played a mediating role between the personality traits of emotional stability ($p < 0.04$, $\beta = 0.01$) and agreeableness ($p < 0.02$, $\beta = 0.05$) with moral reasoning.

Discussion

Moral reasoning helps individuals find the best solutions to fulfill their duties and responsibilities. Those who are conscientious about their thoughts and actions are likely to apply moral reasoning to their behavior, making decisions that align with their moral values and beliefs. Moreover, openness to experience has the strongest correlation with moral reasoning. Individuals with a high degree of openness may exhibit stronger moral reasoning and consider a wider range of perspectives when making moral judgments. They tend to demonstrate trust, kindness, altruism, and other positive social behaviors, prioritizing fairness in their moral deliberations. In addition, people who are emotionally stable possess greater mindfulness, allowing them to be more aware of their thoughts, feelings, and actions in the present moment. It has also been observed that individuals with a strong sense of self-enhancement may prioritize their interests over those of others, which can negatively impact their moral reasoning. Like other studies, this research faced limitations, such as a predominance of female participants and the fact that most students were undergraduates. These factors should be considered by future researchers.

Keywords: individual values, mindfulness, moral reasoning, personality traits.

Contribution of the authors: In the present study, the second author, as a supervisor, was responsible for the overall supervision and strategy of the research process and for compiling and finalizing the corrections of the article. In developing the research plan, the first author has been in charge of the process of gathering, analyzing and interpreting the findings and writing the text of the article, and in general, the conclusion of the findings and expansion and interpretation in a joint manner and with the discussion and exchange of opinions of all colleagues and with the accompaniment of the third and fourth authors to The title of dissertation advisor was done

Acknowledgments: The present research would not have been possible without the cooperation of the participants; we hereby acknowledge and thank all the students of Shiraz University.

Financial sources: The present research was supported by Shiraz University and all costs during the research implementation process were borne by the first author.

Conflict of interest: The authors acknowledge that there is no conflict of interest in this article.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۲۰
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۸/۰۶

دست آوردهای روان‌شناختی
دانشگاه شهید چمران اهواز، بهار و تابستان ۱۴۰۴
دوره‌ی چهارم، سال ۳۲، شماره‌ی ۱
ص‌ص: ۱۷۰-۱۳۹

تبیین استدلال اخلاقی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی: مطالعه نقش واسطه‌ای ذهن‌آگاهی و ارزش‌های فردی

امین شریفی *

مسعود فضیلت پور **

محبوبه فولاد چنگ ***

فرهاد خرمایی ****

چکیده

پژوهش حاضر با هدف ارائه‌ی مدلی تبیینی از استدلال اخلاقی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی انجام شد. این پژوهش، از نوع پژوهش‌های همبستگی بود که در آن رابطه ویژگی‌های شخصیتی به عنوان متغیر پیش‌بین و استدلال اخلاقی به عنوان متغیر ملاک و نقش ذهن‌آگاهی و ارزش‌های فردی به عنوان متغیرهای میانجی با استفاده از روش تحلیل مسیر بررسی شد. از نظر شیوه‌ی گردآوری داده‌ها، پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های میدانی و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود. جامعه پژوهش دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی در سال تحصیلی ۱۴۰۱- ۱۴۰۲دانشگاه شیراز بودند . ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت (Goldberg)، پرسشنامه ذهن‌آگاهی (Brown & Ryan)، پرسشنامه ارزش‌های فردی (Schwartz) و پرسشنامه استاندارد استدلال اخلاقی (Rest) بود که پس از وارسی پایایی و روایی مورداستفاده قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش توصیفی، از فراوانی و درصد برای توصیف متغیرهای جمعیت‌شناختی و از میانگین و انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره‌ها، برای توصیف متغیرهای اصلی استفاده شد. در بخش استنباطی نیز علاوه بر ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش، از روش تحلیل مسیر

* دانشجوی دکتری، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

**دانشیار، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. (نویسنده مسئول) Fazilatm@shirazu.ac.ir

*** دانشیار، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

**** دانشیار، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

برای بررسی فرضیه‌های پژوهش استفاده شد. جهت بررسی معنی‌داری مسیرهای غیر مستقیم نیز، از روش Bootstrapping استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که از بین پنج عامل بزرگ شخصیت، ویژگی‌های گشودگی به تجربه (β= ۰/۱۵ ،p<۰/۰۱)، وظیفه مداری (β= ۰/۲۱ ،p< ۰/۰۰۱) رابطه مثبت و معنی‌داری با استدلال اخلاقی دارند. همچنین، از بین پنج عامل بزرگ شخصیت، ویژگی‌های توافق‌پذیری (β= ۰/۱۲ ،p< ۰/۰۵)، ثبات هیجانی (β= ۰/۱۲ ،p< ۰/۰٤) و گشودگی به تجربه (β= ۰/۱٦ ،p< ۰/۰۰۲) رابطه مثبت و معنی‌داری با ذهن‌آگاهی نشان دادند. به علاوه، ارزش‌های فردی تعالی خود و ارتقای خود به همراه ذهن‌آگاهی، بین ویژگی‌های شخصیتی ثبات هیجانی (β= ۰/۰۱ ،p< ۰/۰٤)، و توافق‌پذیری (β= ۰/۰۵ ،p< ۰/۰۲) و استدلال اخلاقی نقش واسطه‌ای ایفا کردند. مانند سایر پژوهش‌ها، مطالعه حاضر نیز با محدودیت‌هایی روبرو بوده است که از آن جمله می‌توان به فراوانی بیشتر مشارکت‌کنندگان از گروه جنسیتی زنان و مقطع تحصیلی دانشجویان که بیشتر آنها در مقطع کارشناسی مشغول به تحصیل بودند اشاره نمود که می‌تواند در آینده مورد توجه پژوهشگران قرار گیرد.

کلیدواژگان: ارزش‌های فردی، استدلال اخلاقی، ذهن آگاهی، ویژگی‌های شخصیتی

مقدمه

یکی از چالش‌های مهم در زمینه فلسفه اخلاق، میزان نقش استدلال یا هیجان در تصمیم‌گیری‌هاست. استدلال اخلاقی به معنای قابلیت درک و شناخت مشکلات اخلاقی و اجتماعی با استفاده از ارزش‌ها و استانداردهای فردی به‌منظور اقدام مناسب و رفتار اخلاقی است (Guy & Danny, 2009). در زمینه استدلال اخلاقی دو دیدگاه متفاوت مطرح شده است که یکی متعلق به کانت و دیگری از آن هیوم است (Overton, 2015). بر اساس سنّت کانتی، قضاوت اخلاقی یک رفتار عمدی و عقلانی است و هیجان‌ها در تصمیم‌گیری‌های اخلاقی نقش ندارند. از طرف دیگر بر اساس سنّت هیومی، ارزش‌های اخلاقی مشتق شده از احساساتی مثل همدردی است. با این وجود فیلسوفانی مثل Nussbaum (1999); Sen (2007); و Rawls (1993) معتقد هستند که قدرت استدلال این امکان را به انسان می‌دهد که در شرایط اجتماعی تأمل کند و دست به انتخاب بزند؛ اما درعین‌حال هیجان‌ها نیز نقش سازنده‌ای در نوع نگاه انسان به اشیا و جهان و این که چگونه عملی را انجام دهند، دارد.

در میان فرمول‌های مختلف فلسفه اخلاق، خواه تمرکز بر فضایل، عواطف، قضاوت‌ها و خواه بر رفتار باشد، یکی از مؤلفه‌های اصلی، استدلال اخلاقی است (Dahl & Killen, 2018). استدلال به انسان‌ها این امکان را می‌دهد که فراتر از توانایی‌های اجتماعیِ نخستی‌هایِ غیرانسانی باشند. در حالی که شامپانزه‌ها ممکن است با دوستانشان همکاری داشته باشند و

به‌وسیله دشمنانشان خشمگین شوند (Tomasello, 2016)، فقط این انسان‌ها هستند که اصول کلی ارزیابی را از دیدگاه اول شخص، دوم شخص و سوم شخص برای رویدادهای تجربه شده، مشاهده شده یا فرضی اعمال می‌کنند (Turiel, 2014).

در میان تمامی پژوهش‌هایی که بین مؤلفه‌های اخلاق صورت‌گرفته است متغیر استدلال اخلاقی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. استدلال اخلاقی، فرایند قضاوت آگاهانه درباره خوبی یا بدی اعمال است (Piaget, 1932). همچنین استدلال اخلاقی به معنای قابلیت درک و شناخت مشکلات اخلاقی و اجتماعی با استفاده از ارزش‌ها و استانداردهای فردی به‌منظور اقدام مناسب و رفتار اخلاقی است (Guy & Danny, 2009). Kolberg بر این باور است که استدلال اخلاقی عامل مهمی است که در قضاوت اخلاقی و تصمیم برای عمل اخلاقی وحدت ایجاد می‌کند و نقش اصلی را ایفا می‌کند، از این رو، بر اساس نظریه رشد شناختی، جوانانی که از لحاظ اخلاقی به بلوغ کمتری دست یافته‌اند، باید بیشتر به رفتارهای بزهکارانه دست بزنند (Cheng, 2014).

فرمول‌بندی‌های اصلی استدلال اخلاقی در تحقیقات روان‌شناختی اساساً از روان‌شناسی رشد ناشی می‌شود، به‌این‌ترتیب که از مطالعات Piaget (1932) شروع شده و پس از آن با Kohlberg (1969) و با شرح جزئیات با Turiel (1983) و Smetana (2013) ادامه یافته و علاوه بر این مورد توجه روان‌شناسان تجربی، روان‌شناسان اجتماعی، فیلسوفان تجربی، اقتصاددانان رفتاری و زیست‌شناسان ملی قرار گرفته است (Killen & Smetana, 2015). لازم به ذکر است که Piaget بر چگونگی ظهور دانش اخلاقی از طریق تعامل داده‌های بیولوژیکی (مکانیسم‌های سازگار) و تأثیرات محیطی (تعامل همسالان و بزرگسالان و کودکان) تمرکز کرد. وی با تأمل در محدودیت یک جانبه روابط اقتدارگرایانه والدین و فرزندان، پیشنهاد کرد که کودکان اخلاق را به عنوان پیروی از قوانین تعیین شده توسط یک مرجع تعریف می‌کنند و سپس در سن ۸ تا ۱۰ سالگی خودمختار می‌شوند. تصور می‌شد که این انتقال نه از طریق والدین، بلکه از طریق تعاملات همسالان پدید می‌آید، که به دلیل موقعیت برابر فرزندان، با یکدیگر مشخص می‌شوند (منظور از انتقال، رفتن از یک مرحله به مرحله دیگر در مراحل رشد اخلاقی piaget می‌باشد). Piaget به تعامل اجتماعی (رفتار) و قضاوت‌ها، همان‌طور که در تحلیل‌های او از تعارضات واقعی و همچنین نحوه تعلامات کودکان در مورد قوانین و

هنجارهای اجتماعی که در تبادل با همسالان ظاهر می‌شود، و همچنین به ارزیابی معماهای فرضی که در دنیای کودک آشکار می‌شود توجه داشت.

بر اساس نظریه حوزه اجتماعی (social domain theory) که توسط Turiel (1983, 2006); Smetana (2006) و Nucci (2001) فرموله شده، ادعا کرده که اخلاق یکی از سه حوزه دانش اجتماعی است و از تعاملات اجتماعی ساخته شده است. اخلاق به جای آموزش یا انتقال مستقیم با ارزیابی و تفسیر فرد از رویدادهای اجتماعی آشکار می‌شود. نظریه حوزه اجتماعی به جای تعیین دامنه کلی و مراحل جهانی رشد اخلاقی، فرض می‌کند که حوزه‌های مختلف استدلال در کنار هم رشد پیدا می‌کنند. اینها شامل مسائل اخلاق از جمله موضوع انصاف، برابری، عدالت، حقوق، و رفاه دیگران، به عنوان مثال، آسیب جسمی و روانی، همچنین بعد اجتماعی، مانند نگرانی در مورد قراردادها، عملکرد گروه، نهادهای اجتماعی، هنجارهای گروه، سنت‌ها، و نهایتا آیین‌های فرهنگی و حوزه‌های روان‌شناختی مانند نگرانی‌های مربوط به اهداف شخصی، خودمختاری، هویت و اختیارات فردی می‌باشند. این حوزه‌های استدلال و تعاملات اجتماعی در اوایل ظهور رشد اخلاقی پدیدار می‌شوند و مسیرهای رشد متفاوتی را دنبال می‌کنند (Killen & Smetana, 2015).

بعد از ظهور حوزه‌های مختلف در خصوص خلاق و به ویژه استدلال اخلاقی این سؤال مطرح می‌شود که چه عواملی در رشد استدلال اخلاقی می‌توانند مؤثر واقع گردند؟ یکی از عوامل مهم که می‌تواند در رشد استدلال اخلاقی مؤثر واقع گردد، سرشت یا شخصیت افراد است. تأکید بر نیروهای مؤثر شخصیت به این معناست که صفات و سازوکارهای شخصیتی می‌توانند زندگی افراد را تحت تأثیر قرار دهند. شخصیت ما بر رفتار ما، دیدگاهی که درباره‌ی خودمان داریم، جهان‌بینی ما، شیوه‌ی تعامل با دیگران، احساساتمان، ملاک‌هایی که در انتخاب محیط (خصوصاً محیط اجتماعی) خود داریم، اهداف و تمایلاتمان، و طرز واکنش ما بر شرایطی که در آنها قرار می‌گیریم تأثیر می‌گذارد. انسان‌ها موجوداتی منفعل نیستند که صرفاً به نیروهای بیرونی پاسخ دهند. بلکه، شخصیت آن‌ها در تعیین این که چطور به زندگی خود شکل بدهند نقشی کلیدی ایفا می‌کند. از این منظر است که می‌توان صفات شخصیتی را به مثابه نیروهایی تلقی کرد که بر شیوه‌ی تفکر، رفتار و احساسمان تأثیر می‌گذارند.

برای ارزیابی تأثیر شخصیت در استدلال اخلاقی از آزمون‌هایی که در آن از معماهای اخلاقی

و داستان‌های مبهم بهره گرفته شده، استفاده شده است (Gleichgerrcht & Young, 2013). قضاوت‌ها را در یک طبقه‌بندی می‌توان به دو دسته وظیفه‌مدار و نتیجه‌گرا تقسیم نمود. در قضاوت‌های وظیفه‌مدار وظیفه از ماهیت خود عمل ناشی می‌شود و نه از نتایجی که با انجام گرفتن عمل حاصل می‌شود. از سوی دیگر، منظور از قضاوت‌های نتیجه‌گرا این است که عملی اخلاق است که به بهترین نتایج منتهی شود.

ویژگی‌های پنج‌گانه شخصیت در اوایل دهه ۱۹۹۰ مطرح شده و از پنج ویژگی برای اندازه‌گیری مجموعه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی استفاده می‌کند (John et al., 2008). روان‌رنجوری برای تعیین ثبات هیجانی یا حساسیت به هیجان‌های منفی، به‌ویژه هیجان‌های ناشی از استرس استفاده می‌شود. برون‌گرایی به پتانسیل و انرژی اجتماعی فرد مربوط می‌شود. گشودگی و توافق‌پذیری هر دو به جهان‌بینی فرد مربوط می‌شود؛ گشودگی بر خلاقیت فرد در زندگی یا تمایل برای امتحان چیزهای جدید متمرکز است درحالی‌که توافق‌پذیری بر بیزاری فرد از خصومت و توانایی کنارآمدن با دیگران متمرکز است. در نهایت، وظیفه‌شناسی، به توانایی فرد برای سرکوب تمایلات نامطلوب اجتماعی و حفظ تمرکز بر قضاوت اخلاقی اشاره دارد. این پنج ویژگی شخصیتی بزرگ که هر یک روی یک طیف قرار دارد، می‌تواند بر قضاوت اخلاقی افراد تأثیر گذارد (Abbasi-Asl & Hashemi, 2019; Athota et al., 2009; Tao et al., 2020). تحقیقات محدودی به بررسی رابطه بین استدلال اخلاقی و شخصیت پرداخته‌اند. در مطالعه‌ای نشان داده شد که بعضی از ابعاد شخصیت پیش‌بینی‌کننده مستقیم استدلال اخلاقی است. به طور خاص، توافق‌پذیری (۰/۰۱ >p، ۰/۴۰ =β)، روان رنجوری (۰/۰۵ >p، ۰/۱۷ =β) و گشودگی (۰/۰۱ >p، ۰/۲۳ =β) به عنوان پیش‌بینی کننده‌های مثبت و منحصر به فرد استدلال اخلاقی بودند. توافق‌پذیری قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده استدلال اخلاقی بود (Athota et al., 2009). همچنین نشان داده شده است که متاتریت Stability (ثبات هیجانی و خودکنترلی) پیش‌بینی‌کننده مستقیم توانایی در تصمیم‌گیری اخلاقی است، در حالی که Plasticity (انعطاف‌پذیری) تأثیر غیرمستقیم دارد و از طریق کاهش moral disengagement روی استدلال اخلاقی اثر می‌گذارد (Zhang & Zhang, 2019).

در مطالعه دیگری ویژگی‌های شخصیتی مانند روان‌رنجورخویی، مسئولیت‌پذیری، دلپذیری و انعطاف‌پذیری رابطه قابل توجهی با سبک‌های مختلف قضاوت اخلاقی داشتند (Kianian,

(2016. شخصیت علاوه بر تأثیر مستقیم، می‌تواند از طریق متغیرهای میانجی بالقوه مانند ذهن‌آگاهی و ارزش‌های فردی بر استدلال اخلاقی تأثیر داشته باشد. شواهد از یک سو بیانگر رابطه احتمالی مستقیم بین خصوصیات شخصیتی با ذهن‌آگاهی، ارزش‌های فردی و اخلاق است (Altizer et al., 2021; Parks-Leduc et al., 2014; Schwartz, 2011; Fisher, 2006). با توجه به اهمیت استدلال اخلاقی که در بیشتر مسائل و موضوعات نوع بشر بخصوص آموزش، تجارت، حقوق، صنعت، فرهنگ و غیره مؤثر بوده است، علاوه بر ویژگی‌های شخصیتی، عوامل مختلف دیگری نیز از جمله ذهن آگاهی و ارزش‌های فردی (Crego et al., 2021; Sutamchai, 2021) نیز می‌توانند در استدلال اخلاقی تأثیرگذار باشد که در این پژوهش به آن اشاره گردیده است.

همان گونه که اشاره گردید، از جمله عواملی که می‌تواند در رشد استدلال اخلاقی افراد می‌تواند مؤثر واقع گردد ذهن آگاهی است. ذهن‌آگاهی به حالت روان‌شناختی فرد اشاره دارد که نمایانگر آگاهی باز و بی‌طرفانه و توجه به تجربه درونی و اقدامات آشکار است (Kabat-Zinn, 2003). ذهن‌آگاهی مهارتی است که به ما امکان می‌دهد نسبت به آنچه در لحظه اتفاق می‌افتد کمتر واکنش نشان دهیم. Schwartz (1992) همچون دیگر نظریه‌پردازان ارزش‌های فردی، دیدگاه ارزش‌ها را به مثابه‌ی معیار و نه به عنوان ویژگی و کیفیت ذاتی در اشیاء می‌پذیرد. ارزش‌ها، اهداف مطلوب و فراموقعیتی هستند که اهمیت آنها تغییر می‌یابد و به‌عنوان اصول راهنما در زندگی افراد عمل می‌کنند. فراموقعیتی بودن ارزش‌ها نشان‌دهنده‌ی تأثیر نافذ و گسترده‌ی آن‌ها در تقریباً همه موقعیت‌های زندگی است (Schwartz, 1996). Schwartz (1992) نظریه‌ای را درباره‌ی محتوا و ساختار ارزش‌های شخصی ارائه داد و با نگاهی بین فرهنگی، اظهار داشت که ارزش‌ها در نوع هدف انگیزشی که ابراز می‌کنند، با هم متفاوت‌اند و بر همین اساس ده ارزش خیرخواهی، سنت، هم‌نوایی، امنیت، قدرت، موفقیت، انگیزش، جهان شمول نگری، لذت‌طلبی و خود رهنموددهی را شناسایی کرد. تعارض و سازگاری بین انواع ارزش‌ها، ساختارهای دو بُعدی را به وجود می‌آورد که مبیّن ارزش‌های شخصی مرتبه بالاتر است. بُعد اول، «گشودگی به تغییر» در برابر «محافظه‌کاری»، ارزش‌های خود رهنمود دهی، لذت‌جویی و تحریک طلبی را در مقابل ارزش‌های سنت، هم‌نوایی و امنیت قرار می‌دهد. در بُعد دوم، ارزش‌های جهان شمول نگری و خیرخواهی در قالب ارزش مرتبه بالاتر «تعالی

خود»، در برابر ارزش‌های پیشرفت و قدرت که بیانگر ارزش «ارتقای خود» هستند، قرار می‌گیرند (Schwartz, 2012). در مطالعه‌ای، ارتباط ارزش‌ها و نمره‌های سطوح استدلال اخلاقی دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که از نظر سطح استدلال اخلاقی، سلسله مراتب ارزش‌ها و انواع ارزش‌ها در بین دختران و پسران تفاوت معنی‌داری وجود نداشت؛ اما وجود تعدادی از ضرایب همبستگی معنی‌دار، شواهدی مبنی بر وجود ارتباط نظام‌دار بین انواع ارزش‌ها و سطوح استدلال اخلاقی به دست داد (Lan et al., 2008). علاوه بر تأثیرهای ویژگی‌های شخصیتی و ذهن‌آگاهی در استدلال اخلاقی این سؤال مطرح می‌شود که آیا هر یک از ویژگی‌های شخصیتی با نقش واسطه‌گری نظام ارزشی فرد بر استدلال اخلاقی افراد هم می‌تواند تأثیرگذار باشد؟ شواهد نشان داده است که صفات شخصیتی و ارزش‌ها، ساختارهایی متمایز هستند؛ ولی مسیر ارتباط از سوی ویژگی‌های شخصیتی به سمت ارزش‌های فردی امتداد می‌یابد (Parks-Leduc et al., 2014).

پژوهش حاضر در پی آن بوده است که بعضی از متغیرهای میانجی که می‌تواند روابط با استدلال اخلاقی را تعدیل کند و کمتر مورد استفاده قرار گرفته است را مورد پژوهش قرار دهد؛ لذا پژوهش حاضر در پی پاسخ به این پرسش بوده است که آیا ویژگی‌های شخصیتی در استدلال اخلاقی افراد تأثیر می‌گذارد؟ همچنین آیا در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و استدلال اخلاقی دو متغیر ذهن‌آگاهی و ارزش‌های فردی می‌تواند نقش میانجی را ایفا کند؟ در نتیجه پژوهش حاضر با هدف بررسی این مدل در دانشجویان انجام شد. شکل ۱ مدل پیشنهادی پژوهش حاضر را نشان داده است:

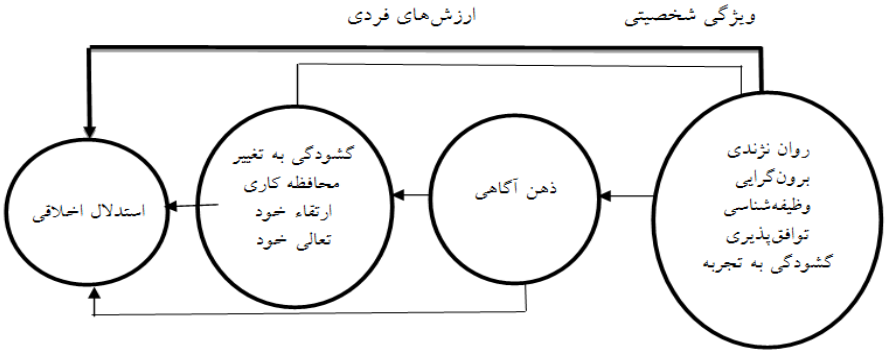

Figure 1. The conceptual research model

روش

این پژوهش، از نوع پژوهش‌های همبستگی بود که با استفاده از روش تحلیل مسیر بررسی شده است. جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه شیراز بود که در سال تحصیلی ۱٤۰۲ – ۱٤۰۱ مشغول به تحصیل بودند. جمعیت این دانشجویان بر اساس آمار آموزش دانشگاه ۱۷۵٦۰ نفر می‌باشند که به تفکیک دانشکده‌ها و جنسیت در آمده است. بر اساس دیدگاه Kline (2010) و با در نظر گرفتن خطای ۵ درصد نمونه‌گیری، حجم نمونه مورد نیاز برای جامعه ۱۵ هزار تا ۲۰ هزار نفری، برای هر متغیر حداقل ۲۰ نفر و در تمام متغیرها معادل ٤۰۰ نفر می‌باشد که حکایت از کفایت نمونه برای آزمودن مدل دارد. براین اساس با به کارگیری روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی چندمرحله‌ای ٤۰۰ نفر از دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری از دانشکده‌های موجود انتخاب شدند. واحد نمونه‌گیری کلاس درس بود. نمونه نهایی پس از کنار گذاشتن پرسشنامه‌های مخدوش و مقادیر پرت شامل ۳٦۷ آزمودنی بود. از لحاظ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی ۷٦/۳ درصد دانشجویان زن و ۲۳/۷ درصد مرد، و مقطع تحصیلی کارشناسی ۷۱/٤ درصد، کارشناسی ارشد ۱۸ درصد، دکتری ۱/٤ درصد و بدون پاسخ ۹/۳ بودند. از نظر زیر گروه تحصیلی شرکت‌کنندگان، ۷۵/۲ درصد ادبیات و علوم انسانی، ۵/۵ درصد علوم پایه و مهندسی، علوم زیستی ۲/۵ درصد و بدون پاسخ ۱٦/٦ درصد را تشکیل دادند. درصد گروه سنی ۱۸ تا ۲۰ سال ۱۵ درصد، ۲۱ تا ۲۵ سال ۱۷/٤ درصد، ۲٦ تا ۳۰ سال ٤/٤ درصد، ۳۱ سال و بالاتر ۹/۵۰ درصد و بدون پاسخ ۵۳/۷ درصد را تشکیل دادند. به پاسخگویان یادآوری شد که شرکت در پژوهش داوطلبانه است؛ با این حال با توضیح دادن در مورد اهداف تحقیق تلاش شد تا به مشارکت در پژوهش ترغیب شوند. همچنین به پاسخگویان یادآوری شد که نیازی به ذکر نام و نام خانوادگی نیست و اطلاعات فردی آن‌ها در اختیار هیچ فرد یا نهادی قرار نخواهد گرفت و اطلاعات گردآوری شده به صورت گروهی تجزیه و تحلیل خواهد شد. از پاسخگویان با گشودگی استقبال به عمل آمد و از مشارکت آن‌ها در پژوهش تشکر و قدردانی شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه شخصیتی گلدبرگ (IPIP) International Personality Item Pool: پرسشنامه

پنج عامل شخصیتی شامل ۵۰ گویه است که توسط Goldberg (2006, 1999) معرفی شده است. این پنج عامل اغلب با عناوین ثبات هیجانی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی معرفی می‌شوند. درجه‌بندی این ویژگی‌ها بر اساس مقیاس پنج‌درجه‌ای است. نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت و از عمدتاً نادرست (۱) تا عمدتاً درست (۵) امتیازبندی شده است. گلدبرگ پایایی آلفای زیر را برای مقیاس خود گزارش کرد: برونگرایی، ۰/۸۷، توافق پذیری ۰/۸۲، وظیفه‌شناسی ۰/۷۹، روان رنجوری ۰/۸٦ و گشودگی به تجربه ۰/۸٤. به گفته Goldberg (1999) نمره‌های این مقیاس‌ها پایایی نسبتاً بالایی دارند و همچنین با سایر معیارهای شخصیت روایی همگرا دارند. نتایج پژوهش‌های مختلف نشان دهنده‌ی روایی و پایایی بالای این پرسشنامه می‌باشد (Surface et al., 2006; Lim & Ployhart, 2006). این پرسشنامه در ایران اعتباریابی شده است (Abyar, 2018). در پژوهش Sharifzadeh (2011) پایایی پرسشنامه با آلفای کرونباخ بالای ۰/۹۰ به‌دست‌آمده است. Sharifzadeh در پژوهش خود با هدف بررسی رابطه بین سبک شخصیتی پنج عاملی، رضایت شغلی و تعهد سازمانی کارکنان بانک ملت مطالعه‌ای را صورت داد. روش تحقیق او از نوع توصیفی (غیرآزمایشی) و از نوع پیمایشی بود و با استفاده از داده‌های به دست آمده به بررسی روابط احتمالی بین ابعاد پنجگانه‌ی شخصیت به عنوان متغیر مستقل، تعهد سازمانی به عنوان متغیر وابسته و رضایت شغلی به عنوان متغیر میانجی، پرداخت. جامعه آماری همه کارکنان بانک ملت بودند که در شهرستان سمنان مشغول به کار بودند. برای انجام این پژوهش از سه پرسشنامه استفاده گردید. برای ارزیابی پنج عامل اصلی شخصیت (برونگرایی، روان‌رنجوری، گشودگی نسبت به تجربه، سازگاری و وظیفه‌شناسی) از پرسشنامه‌ی پنج عامل بزرگ شخصیت Goldberg (۵۰ ماده‌ای) استفاده گردیده است. یافته‌های تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که در نمونه مورد آزمون، پنج عامل بزرگ شخصیت برای مناسب بودن سنجش شخصیت تأیید شدند. نتایج تحلیل مسیر نیز نشان داد که بین سبک شخصیت پنج عاملی و رضایت شغلی و بین رضایت شغلی و تعهد سازمانی رابطه معنی‌دار وجود دارد. برای عامل ثبات هیجانی، گشودگی به تجربه، وظیفه‌مداری، توافق‌پذیری، برون‌گرایی، به ترتیب ضرایب، ۰/۸۸، ۰/۷۸، ۰/۸۰، ۰/۸۰، ۰/۷۷، به دست آمد که نشانگر پایایی مطلوب این ابزار است. در این پژوهش برای بررسی پایایی این پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد و دامنه‌ی

ضرایب آلفای کرونباخ از ۰/٦۱ تا ۰/۷۷ است که حاکی از پایایی قابل قبول پرسشنامه است و برای بررسی روایی پرسشنامه از تحلیل عامل تأییدی استفاده شد که مقادیر (۰/۹۱) CFI، (۰/۹۲) GFI، (۰/۰۷) RMSEA و مجذور کای نسبی ۲/۸۹ محاسبه شد که به ملاک‌های برازندگی نزدیک است (گویه‌های شماره ۱۳، ۲۳ و ٤۳ به دلیل بار عاملی کمتر از ۰/۳ از بُعد وظیفه‌مداری حذف شده‌اند. همچنین گویه‌های شماره ۱۹، ۲٤ و ۳٤ از بُعد ثبات هیجانی، گویه‌های شماره ۵ و ٤۰ از بُعد گشودگی به تجربه، گویه شماره ٤۱ از بُعد برون‌گرایی و گویه‌های شماره ۲، ۷، ۲۷ و ۳۷ از بُعد توافق‌پذیری حذف شده‌اند) و مورد تأیید قرار گرفت.

پرسشنامه ذهن‌آگاهی Brown and Ryan (MAAS) (Mindful Attention Awareness Scale): پرسشنامه ذهن‌آگاهی از ۱۵ گویه تشکیل شده است که به‌منظور سنجش ذهن‌آگاهی بکار می‌رود. نمره‌گذاری پرسشنامه به‌صورت طیف لیکرت ٦ نقطه‌ای است که از تقریباً همیشه (٦) تا تقریباً هرگز (۱) امتیازبندی شده است. به دو طریق می‌توان از تحلیل این پرسشنامه استفاده کرد تحلیل بر اساس مؤلفه‌های پرسشنامه و تحلیل بر اساس میزان نمره به‌دست‌آمده. حدود نمره‌ها شامل حد پایین نمره ۱۵، میانگین نمره‌ها ٦۰ و حد بالای نمره‌ها ۹۰ است. در صورتی که نمره‌های پرسشنامه بین ۱۵ تا ٤۵ باشد، میزان ذهن‌آگاهی ضعیف است. در صورتی که نمره‌های پرسشنامه بین ٤۵ تا ٦۰ باشد، میزان ذهن‌آگاهی در سطح متوسطی است. در صورتی که نمره‌ها بالای ٦۰ باشد، میزان ذهن‌آگاهی بسیار خوب است.

برای سنجش پایایی سؤالات آزمون بر اساس آلفای کرونباخ، ضرایب از ۰/۸۰ تا ۰/۸۷ گزارش شده است. روایی مقیاس نیز با توجه به همبستگی منفی با ابزارهای سنجش افسردگی و اضطراب و همبستگی مثبت (۰/۸۱) با سنجش عاطفه مثبت و حرمت خود کافی گزارش شده است (Saroukhani, 2011).

در پژوهش حاضر جهت بررسی روایی پرسشنامه ذهن‌آگاهی، از تحلیل عاملی تأییدی و جهت بررسی پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد نتایج حاصل از تحلیل عامل تأییدی پرسشنامه ذهن‌آگاهی با توجه به Kelley's Criterio (2016) برازش قابل‌قبولی از پرسشنامه ذهن‌آگاهی بود. مقادیر بارهای عاملی گویه‌ها نسبتاً قوی هستند و کمترین مقدار بار عاملی، ۰/۳۱ است. بررسی مقادیر t نیز حاکی از معنی‌داری کلیه‌ی بارهای عاملی بود. در ادامه، ضریب آلفای کرونباخ به‌عنوان شاخص پایایی محاسبه شد. مقدار ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳

که در سطح مطلوب قرار دارد. از تحلیل عامل تأییدی استفاده شد که مقادیر (۰/۹۶) CFI، (۰/۹۳) GFI، (۰/۰۶) RMSEA و مجذور کای نسبی ۲/۹۰ محاسبه شد که به ملاک‌های برازندگی نزدیک است و مورد تأیید قرار گرفت، روایی آزمون بین ۰/۳۱ تا ۰/۸۷ متغیر بود. نتایج پژوهش حاضر، حاکی از پایایی و روایی مطلوب پرسشنامه ذهن‌آگاهی است.

پرسشنامه نظام ارزشی Schwartz (TSVS) (The Schwartz Value Survey): پرسشنامه ارزش Schwartz دارای ۵۷ سؤال است که به شیوه لیکرت ۵ درجه‌ای از خیلی کم با نمره ۱ و تا خیلی زیاد با نمره ۵ انجام می‌شود. بازه نمره‌گذاری پرسشنامه از ۵۷ الی ۲۸۵ متغیر است و نقطه برش آن ۱۷۵ است. Schwartz فرض کرد که ۱۰ نوع ارزش گسسته، یک سیستم ارزش انسانی را تشکیل می‌دهد که در آن برخی از ارزش‌ها با یکدیگر سازگار هستند و برخی دیگر با یکدیگر متناقض هستند. اساسی‌ترین جنبه‌ی ساختاری نظریه Schwartz (1994)، سازماندهی چهار ارزش مرتبه بالاتر است که به دو بُعد تقسیم می‌شود: تعالی‌جویی (Self-Transcendence) که شامل جهان‌گرایی و خیرخواهی می‌شود، در برابر ارتقای خود (Self-Enhancement) شامل موفقیت و قدرت، گشودگی به تغییر (openness to change) شامل خود رهنمود دهی و تحریک طلبی، در مقابل محافظه‌کاری (Conservation) شامل سنت، امنیت و هم‌نوایی می‌شود.

در مورد پایایی این آزمون که توسط Schwartz (2004) در شش کشور اجرا گردید آلفای به‌دست‌آمده در خرده مقیاس‌های خیرخواهی، سنت‌گرایی، هم‌نوایی، امنیت، قدرت، برانگیختگی، لذت‌گرایی، موفقیت، خوداتکایی و جهان‌گرایی به ترتیب ۰/٦۱، ۰/۳۷، ۰/٤۸، ۰/٦٤، ۰/ ۵۰، ۰/۷٦، ۰/۷۹، ۰/۵۲، ۰/۵۳، ۰/۵۷ بود. روایی پرسشنامه در نمونه‌های ایرانی، اولین‌بار توسط Del Khamush and Ahmed (2002)، از طریق تحلیل کوچک‌ترین فضا، مورد تأیید قرار گرفته است. رتبه‌بندی مؤلفه‌های ارزش برای نوجوانان ایرانی (۷٦٦ دختر و ۷٦٦ پسر)، منطبق با ساختار ارزشی Schwartz بوده است و هر ده ارزش متمایز از یکدیگر و بدون هم‌پوشانی، مشاهده شدند. ساختار ارزشی نیز در هر دو گروه، روابط تعارضی و سازگاری و ارزش‌های مرتبه بالاتر تعالی خود در برابر ارتقای خود و محافظه‌کاری در مقابل گشودگی به تغییر، را نشان داده است و با نظریه Schwartz مطابقت داشته است.

در این پژوهش به‌منظور بررسی روایی پرسشنامه نظام ارزشی Schwartz، از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که مقادیر (۰/۹۲) CFI، (۰/۹۵) GFI، (۰/۰۷) RMSEA و مجذور کای

نسبی ۲/۷۵ محاسبه شد و روایی آزمون بین ۰/٤۷ تا ۰/۸۸ متغیر بود. و برای بررسی پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. به‌منظور بررسی روایی پرسشنامه، از تحلیل عامل تأییدی مرتبه سوم در نرم‌افزار AMOS استفاده شد.

نتایج با توجه به ملاک Kelley's Criterio حاکی از برازش مطلوب مدل تحلیل عاملی تأییدی پرسشنامه نظام ارزشی Schwartz بود. دامنه‌ی ضرایب آلفای کرونباخ از ۰/۵۱ تا ۰/۸۸ است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده پرسشنامه نظام ارزشی Schwartz از پایایی مطلوبی برخوردار است. همچنین نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشانگر روایی مطلوب پرسشنامه بود.

پرسشنامه استاندارد استدلال اخلاقی Defining Issues Test (DIT) Rest: پرسشنامه استدلال اخلاقی تحقیقات Rest در زمینه تحول اخلاق، از جمله پژوهش‌های سرنوشت‌ساز به‌حساب می‌آید که به روش‌شناسی جدیدی در بخش قضاوت‌های اخلاقی انجامید. Rest (1973) ابتدا در پی دستیابی به روش عینی و قابل اعتمادتری برای سنجش قضاوت‌های اخلاقی بود. این فرم کوتاه آزمون شامل سه داستان است و داستان دارای ۱۲ سؤال می‌باشد. این داستان‌ها معماهای اخلاقی هستند و آزمودنی پس از خواندن هر داستان می‌بایست به سؤالات آن که به شیوه لیکرت ۵ درجه‌ای از خیلی کم با نمره ۱ و تا خیلی زیاد با نمره ۵ انجام می‌شود را پاسخ گوید. به دو طریق می‌توان از تحلیل این پرسشنامه استفاده کرد. الف: تحلیل بر اساس مؤلفه‌های پرسشنامه ب: تحلیل بر اساس میزان نمره به دست آمده:

تحلیل بر اساس مؤلفه‌های پرسشنامه به این ترتیب است که ابتدا پرسشنامه‌ها را بین نمونه خود تقسیم و پس از تکمیل پرسشنامه‌ها داده ها را وارد نرم افزار spss می‌شود. بعد از وارد کردن داده‌ها بر اساس طیف لیکرت سؤالات مربوط به مؤلفه کمپیوت می‌شوند. در تحلیل بر اساس میزان نمره پرسشنامه نمره‌های به دست آمده را جمع کرده و سپس بر اساس حد پایین نمره (۱۲)، حد متوسط نمره (۳٦) و حد بالای نمره‌های (٦۰) قضاوت می‌شود. البته این میزان امتیاز برای یک پرسشنامه است.

در صورتی که نمره‌های پرسشنامه بین ۱۲ تا ۲٤ باشد، میزان استدلال اخلاقی ضعیف می‌باشد.

در صورتی که نمره‌های پرسشنامه بین ۲٤ تا ۳٦ باشد، میزان استدلال اخلاقی در سطح متوسطی می‌باشد.

در صورتی که نمره‌ها بالای ۳٦ باشد، میزان استدلال اخلاقی بسیار خوب می‌باشد.

بر اساس این روش از تحلیل، فرم کوتاه این آزمون در پژوهشی با عنوان بررسی رشد وجدان اخلاقی دانش‌آموزان و رابطه آن با جوسازمانی به وسیله kadivar (1996) مورد استفاده قرار گرفته است.

به‌منظور تعیین روایی این پرسشنامه در پژوهش Moradi (2016) در تحقیقی که در آن رابطه بین استدلال انتزاعی، کلامی و فضایی با نمره‌های رشد اخلاقی مورد بررسی قرار گرفت، رابطه معنی‌داری بین نمره‌ها و متغیرهای شناختی مذکور به دست‌آمده است.

در پژوهش Moradi (2016) به‌منظور محاسبه پایایی پرسشنامه استدلال اخلاقی برای بررسی هماهنگی درونی سؤالات هریک از داستان‌ها و کل پرسشنامه را به طور جداگانه مورد محاسبه، قرار داده که آلفای کرونباخ برای داستان اول ۰/۷۲، داستان دوم ۰/۷٦، داستان سوم ۰/۷۳ و کل پرسشنامه ۰/۷۷ بود. نتایج نشانگر اعتبار خوب سؤالات داستان‌های پرسشنامه استدلال اخلاقی و کل مقیاس استدلال اخلاقی است.

در پژوهش حاضر جهت بررسی روایی پرسشنامه استدلال اخلاقی از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد که مقادیر (۰/۹۷) CFI، (۰/۹۳) GFI، (۰/۰٦) RMSEA و مجذور کای نسبی ۲/۵۱ محاسبه شد و جهت بررسی پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ که ضریب آن ۰/۷٦ بود استفاده شد. نتایج حاصل از تحلیل عامل تأییدی پرسشنامه استدلال اخلاقی حاکی از برازش مطلوب مدل تحلیل عاملی تأییدی پرسشنامه استدلال اخلاقی بود. روی‌هم‌رفته نتایج فوق حاکی از پایایی و روایی مطلوب پرسشنامه استدلال اخلاقی است. در پژوهش حاضر متغیرهای پنج عامل بزرگ شخصیت به‌عنوان متغیرهای برون‌زاد، ذهن‌آگاهی و نظام ارزش‌های فردی به‌عنوان متغیر واسطه و استدلال اخلاقی به‌عنوان متغیر درون‌زاد، در مدل وارد شدند. جهت بررسی معنی‌داری مسیرهای غیرمستقیم نیز، از روش Bootstrapping استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و AMOS نسخه ۲٤ و افزونه PROCESS نسخه ٤،۲ انجام شد.

یافته‌ها

جدول ۱ یافته‌های توصیفی پژوهش شامل میانگین، انحراف استاندارد، حداکثر نمره‌های و حداقل نمره‌های را نشان می‌دهد.

Table 1.
Descriptive research findings

Research variables	mean	standard deviation	minimum scores	maximum scores
Extroversion	46.27	5.96	13	44
Agreeablenes	23.67	3.40	15	30
Conscientiousness	27.70	4.66	14	35
Stability	21.70	5.33	8	35
Openness	30.58	4.42	18	40
mindfullness	64.13	10.03	30	82
Openness to change	30.58	4.42	18	40
Transcendenc	173.3	12.09	126	16
Self-Enhancement	50.91	7.0 1	29	63
Conservation	93.73	10.65	55	112
Moral reasoning	52.29	7.77	24	72

بررسی یافته‌های پژوهش

شاخص‌های برازندگی الگوی مدل پژوهش در جدول ۲ نشان داده شده است.

Table 2.
Fit indices of the path analysis model

Fit indices	X2/df	CFI	GFI	AGFI	TLI	RMSEA	PCLOSE
Obtained fit indices	2.45	0.98	0.98	0.92	0.94	0.06	0.14
Acceptable fit indices	< 3	> 0.90	> 0.90	> 0.90	> 0.90	> 0.08	> 0.05

همانطور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود برخی از شاخص‌های برازش مدل مانند (۰/۰٦) RMSEA، (۰/۹٤) TLI، مجذور کای نسبی (۲/٤٥) نشان دهنده برازش مطلوب الگوی پیشنهادی است. بنابراین می‌توان اثرهای مستقیم و غیرمستقیم متغیرها را بررسی کرد.

جدول ۳ ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش را با همدیگر نشان می‌دهد. همانطور که در جدول ۳ نشان داده می‌شود بسیاری از متغیرها در سطح ۰/۰۵ و ۰/۰۱ معنی‌دار بودند.

به‌منظور بررسی یافته‌های پژوهش، مدل مسیر بین متغیرها به اجرا درآمد و پس از حذف مسیرهای غیرمعنی‌دار، اثرهای مستقیم، غیرمستقیم و مجموع اثرها برای مسیرهای باقیمانده، محاسبه و گزارش شد. جدول ٤ اثرهای مستقیم، غیرمستقیم و مجموع اثرها برای مسیرهای باقیمانده، را نشان می‌دهد.

Table 3.
Correlation matrix of research variable

Variables	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	1										
2	0.27**	1									
3	0.10*	0.56**	1								
4	0.19**	0.27**	0.41**	1							
5	0.19**	0.58**	0.44**	0.24**	1						
6	0.05	0.36**	0.28**	0.25**	0.36**	1					
7	0.09	0.30**	0.22**	0.10*	0.28**	0.04	1				
8	0.00	0.28**	0.27**	0.02	0.21**	0.04	0.74**	1			
9	0.13*	0.15**	0.16**	-0.01	0.22**	-0.05	0.62**	0.68**	1		
10	0.14**	0.07	0.06	-0.02	0.21**	-0.04	0.48**	0.50**	0.73**	1	
11	-0.02	0.20**	0.24**	0.02	0.25**	0.30**	0.12*	0.10	-0.02	0.01	1

* p < ۰/۰۵ < ** p ۰/۰۱

۱. برونگرایی	۵. گشودگی به تجربه	۹. ارتقای خود
۲. توافق‌پذیری	٦. ذهن‌آگاهی	۱۰. گشودگی به تغییر
۳. وظیفه‌مداری	۷. تعالی خود	۱۱. استدلال اخلاقی
٤. ثبات هیجانی	۸. محافظه‌کاری	

Table 4.
The standard values of direct, indirect and total research variables in influencing moral reasoning

Predictor variable	Direct effect	Indirect effect	Total effect
Conscientiousness	0.21	-	0.21
Emotional Stability	-	0.04	0.04
Openness	0.15	-	0.15
Extroversion	-	-	-
Agreeableness	-	0.05	0.05
mindfulness	0.23	0.004	0.234
Openness to cgange	-	-	-
Self-Enhancement	-0.14	-	-0.14
Self-Transcendence	0.15	-	0.15
conservatism	-	-	-

همانطور که در جدول ٤ نشان داده شده است از بین پنج عامل بزرگ شخصیت، وظیفه‌مداری و گشودگی به تجربه رابطه مثبت (p <۰/۰۰۱، β =۰/۲۱ و p <۰/۰۵، β =۰/۱۵) و ثبات هیجانی، برون‌گرایی و توافق‌پذیری رابطه معنی‌داری با استدلال اخلاقی دانشجویان نداشتند.

یافته دوم پژوهش نشان داد که از بین پنج عامل بزرگ شخصیت، توافق‌پذیری (p <۰/۰۵، β =۰/۱۲)، ثبات هیجانی (p <۰/۰۰۲، β =۰/۱٦) و گشودگی به تجربه (p <۰/۰٤، β =۰/۱۲) با ذهن‌آگاهی دانشجویان رابطه مثبت و معنی‌دار دارند. متغیرهای برون‌گرایی و وظیفه‌مداری، رابطه معنی‌داری با ذهن‌آگاهی نداشتند. جدول ۵ نتایج حاصل از روش بوتاستراپ را برای بررسی معنی‌داری تأثیر غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیتی با واسطه‌گری ذهن‌آگاهی و ارزش‌های فردی بر استدلال اخلاقی دانشجویان نشان می‌دهد.

Table 5.
The results of bootstrap analysis to investigate the significance of the indirect effect of personality traits on students' moral reasoning

Predicotrs	Dependent Variable	β	LLCI	ULCI	p
Conscientiousness		0.006	- 0.02	0.05	0.59
Openness		0.01	- 0.03	0.05	0.48
Emotional Stability	Moral reasoning	0.04	0.01	0.07	0.01
Agreeableness		0.05	0.02	0.10	0.02
Extroversion		-0.03	-0.06	-0.003	0.08

همان‌گونه که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، از بین پنج عامل بزرگ شخصیت، تنها ثبات هیجانی و توافق‌پذیری، تأثیر معنی‌دار غیرمستقیم بر استدلال اخلاقی دانشجویان دارند. باتوجه‌به اینکه متغیرهای محافظه‌کاری و گشودگی به تجربه، ارتباط معنی‌داری با استدلال اخلاقی ندارند می‌توان نتیجه گرفت متغیرهای واسطه‌ی احتمالی شامل ذهن‌آگاهی، تعالی خود و ارتقای خود هستند.

باتوجه‌به اینکه نرم‌افزار AMOS قابلیت تشخیص سهم هر یک از متغیرهای واسطه را ندارد، به‌منظور بررسی این مطلب که کدام‌یک از متغیرهای ذهن‌آگاهی، ارتقای خود و تعالی خود در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و استدلال اخلاقی نقش واسطه‌ای دارند، با استفاده از افزونه PROCESS نسخه ٤,۲ نقش واسطه‌ای هر یک از متغیرهای ذهن‌آگاهی، تعالی خود و ارتقای خود مورد بررسی قرار گرفت. جدول ٦ نتایج این تحلیل را نشان می‌دهد.

Table 6.
Separate study of the role of each of the mediating variables in the relationship between the personality traits of agreeableness and emotional stability with students' moral reasoning.

Predicotrs	Mediators	LLCI	β	ULCI	p
Agreeableness	Mindfullness	0.05	0.09	0.14	0.0001
	Self-Transcendence	0.03	0.07	0.10	0.0001
	Self-Enhancement	- 0.03	- 0.01	0.01	0.72
Emotional Stability	Mindfullness	0.04	0.08	0.12	0.0001
	Self-Transcendence	0.01	0.05	0.09	0.03
	Self-Enhancement	- 0.01	0	0.01	0.99

همان‌طور که در جدول ٦ ملاحظه می‌شود، متغیرهای ذهن‌آگاهی و تعالی خود در رابطه بین توافق‌پذیری و استدلال اخلاقی دانشجویان نقش واسطه‌ای دارند و اثر غیرمستقیم توافق‌پذیری بر استدلال اخلاقی با واسطه‌گری متغیرهای ذکر شده معنی‌دار است. علاوه بر این متغیرهای ذهن‌آگاهی و تعالی خود رابطه بین ثبات هیجانی و استدلال اخلاقی دانشجویان را واسطه‌گری می‌کنند و اثر غیرمستقیم ثبات هیجانی از طریق متغیرهای ذکر شده بر استدلال اخلاقی معنی‌دار است. متغیر ارتقای خود در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و استدلال اخلاقی نقش واسطه‌ای معنی‌داری ندارد. بر این اساس نقش واسطه‌ای ذهن‌آگاهی و تعالی خود در رابطه ویژگی‌های شخصیتی و استدلال اخلاقی تأیید می‌شود اما ارتقای خود نتوانست نقش واسطه‌ای را ایفا کند. نمودار ۱ نشان دهنده مدل نهایی پژوهش می‌باشد که به تفصیل آمده است.

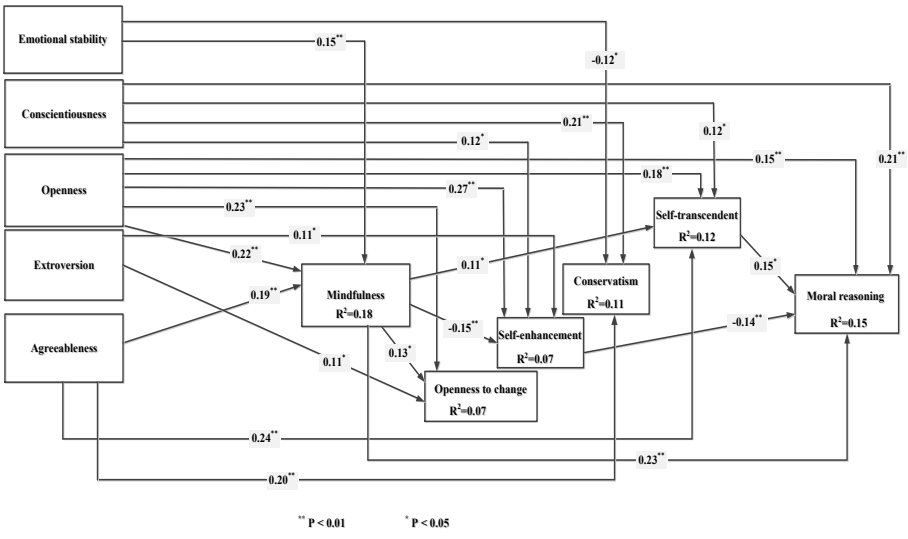

Figure 1.
The final research model after removing non-significant paths

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از مطالعه حاضر بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی با استدلال اخلاقی با واسطه‌گری ذهن آگاهی و ارزش‌های فردی در دانشجویان مقاطع مختلف تحصیلی دانشگاه شیراز بود. یافته‌های به دست آمده از تحلیل مسیر نشان داد که از بین پنج عامل بزرگ شخصیت، وظیفه‌مداری و گشودگی به تجربه ارتباط مثبت معنی‌داری با استدلال اخلاقی دانشجویان دارد. این یافته با یافته‌های مطالعات پیشین از جمله Alicke and Sedikides (2009) همسوست ولی با یافته‌های Athota et al. (2009) همسو نبود. و در مقاله‌ای نزدیک به این رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و استدلال اخلاقی نشان داده شد که موافقت‌پذیری و وظیفه‌مندی، نقش مهمی در قضاوت اخلاقی درباره عدالت ایفا می‌کنند (Andrejević et al., 2022). قضاوت‌های اخلاقی، نه‌فقط شناختی بلکه وابسته به ساختارهای شخصیتی نیز هستند.

نتایج این مطالعه و مغایرت یافته‌های مطالعات قبلی نشان می‌دهد که به نظر می‌رسد ویژگی‌های شخصیتی و استدلال اخلاقی تحت تأثیر متغیرهای دیگری قرار می‌گیرند که باعث می‌شود این دو متغیر در برخی مطالعات به هم مرتبط باشند و در برخی دیگر نه. با این وجود، لازم به ذکر است که تصمیم نهایی در مورد رابطه بین پنج ویژگی بزرگ شخصیتی و استدلال اخلاقی نیاز به بررسی بیشتر دارد. با این حال نشان داده شده افرادی که نسبت به افکار و اعمال خود وظیفه‌مدار هستند، احتمالاً بیشتر استدلال‌های اخلاقی را در اعمال و رفتار خود به کار می‌گیرند و همچنین تصمیماتی می‌گیرند که با ارزش‌ها و باورهای اخلاقی آنها بیشتر سازگار باشد (Alicke & Sedikides, 2009; Brown & Ryan, 2003). وظیفه‌مداری به عنوان یکی از عوامل پنج‌گانه بزرگ شخصیت، شامل همراهی، روشنگری، وظیفه‌مداری، پایبندی به اصول و ارزش‌ها و تحمل‌پذیری است. به عبارت دیگر، وظیفه‌مداری به معنای تعهد فرد به انجام وظایف و مسئولیت‌هایش نسبت به خود و دیگران است. این ویژگی به شخصیت فرد کمک می‌کند تا به عنوان یک عضو مؤثر و مفید از جامعه عمل کند (Costa & McCrae, 1992). به عنوان مثال، فردی که به عنوان یک پزشک کار می‌کند، با استفاده از استدلال اخلاقی می‌تواند تصمیم بگیرد که در مورد بیماری یک بیمار چه کاری باید انجام دهد. همچنین، استدلال اخلاقی می‌تواند به فرد کمک کند تا بهترین راه حل‌ها را برای برخورد با وظایف و مسئولیت‌های خود پیدا کند و در نتیجه، برای انجام وظایف و مسئولیت‌هایش به صورت بهتر

و کارآمدتری عمل کند وظیفه‌مداری نشان‌دهنده گرایش به مسئولیت‌پذیری، سازمان‌یافتگی، سخت‌کوشی، هدفمند بودن و پیروی از هنجارها و قوانین است و ویژگی‌هایی مانند خودکنترلی، کوشا بودن، مسئولیت‌پذیری و قابل‌اطمینان بودن را بیان می‌کند. یک فرد با وظیفه‌مداری بالا سعی می‌کند اهداف دوربردی را تعیین کند یا نگه دارد، به فکر انتخاب باشد، با احتیاط رفتار کند و دیگران را جدی بگیرد و استدلال و قضاوت قوی‌تری داشته باشد (Alicke & Sedikides, 2009).

همچنین این مطالعه نشان داد که گشودگی به تجربه، ارتباط مثبت معنی‌داری با استدلال اخلاقی دانشجویان دارد. این یافته با یافته‌های مطالعات پیشین همسو است که نشان دهنده ارتباط گشودگی به تجربه با استدلال اخلاقی است (Abbasi-Asl & Hashemi, 2019). همچنین، افرادی که نسبت به تجربیات جدید انعطاف بیشتری دارند یا به نوعی گشودگی به تجربه بالایی دارند، ممکن است استدلال اخلاقی بیشتری در رفتار خود به کار گیرند و هنگام قضاوت اخلاقی، دیدگاه‌های متنوع‌تری را در نظر بگیرند (Lapsley & Hilll, 2008; Rest et al., 1999).

با این وجود، مطالعات دیگر همبستگی منفی بین گشودگی به تجربه و استدلال اخلاقی را گزارش کرده‌اند که نشان می‌دهد افرادی که به‌شدت در معرض تجربه موضوعات متفاوت هستند ممکن است بیشتر ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی سنتی را زیر سؤال ببرند یا به چالش بکشند (McGraw & Warren, 2010; Vauclair et al., 2014). کسانی که در سطح بالایی از گشودگی یا انعطاف‌پذیری به تجربه قرار دارند تمایل به نشان‌دادن سطح بالایی از کنجکاوی هستند و گشودگی به تجربه این امکان را به فرد می‌دهد که در شرایط اجتماعی تأمل کند و دست به انتخاب بزند و استدلال اخلاقی قوی‌تری داشته باشد.

یافته دوم مطالعه حاضر نشان داد که بین ویژگی‌های شخصیتی، توافق‌پذیری، ثبات هیجانی و گشودگی به تجربه با ذهن آگاهی ارتباط وجود دارد. همسو با یافته‌های پیشین، این مطالعه نشان داد افرادی که توافق‌پذیری بیشتری دارند ممکن است بیشتر تمرین‌های ذهن‌آگاهی را انجام داده باشند و مزایای بیشتری را از این شیوه‌ها تجربه کنند (Brown et al., 2011; Kiken & Shook, 2011). تمرینات مراقبه ذهن‌آگاهی در چند هفته ممکن است به افزایش همدلی و مهربانی (ارزش‌های فردی) کمک کند که خود این ارزش‌ها اغلب با سطوح بالایی از توافق‌پذیری همراه است (Hofmann et al., 2011; Kang et al., 2014). شخص با ویژگی

توافق‌پذیری بالا را می‌توان به‌عنوان فردی که تمایل به مشارکت در کارهای انسان دوستانه دارد، و همچنین فردی مؤدب، مهربان و دوستانه توصیف می‌شود. علاوه بر این، افراد با توافق‌پذیری بالا اعتماد بیشتر، محبت‌آمیزی، نوع‌دوستی و همچنین سایر رفتارهای عمومی اجتماعی را دارند. افرادی که در این صفت اجتماعی قرار دارند، به‌ویژه دلسوز هستند و نگرانی زیادی را برای رفاه دیگران نشان می‌دهند و اولین کسی هستند که به افراد نیازمند کمک می‌کنند. و مضافاً اینکه در قضاوت یا استدلال اخلاقی کردن نیز انصاف را سرلوحه‌ی کار خود قرار می‌دهد و استدلال قوی‌تری دارد.

همچنین مطالعه حاضر نشان داد که بین ثبات هیجانی با ذهن‌آگاهی ارتباط وجود دارد. این یافته با یافته‌های مطالعات پیشین همسوست که نشان داده مداخله‌های ذهن‌آگاهی محور ممکن است به کاهش علائم اضطراب و افسردگی که اغلب باثبات هیجانی پایین مرتبط هستند، کمک کند (Hofman et al., 2010; Khoury, 2015). هر چه افراد از ثبات هیجانی بیشتری برخوردار باشند از قدرت ذهن آگاهی بیشتری برخوردار خواهند بود و از افکار، احساسات و اعمال خود در لحظه حال آگاه‌تر می‌شوند. زیرا ذهن آگاهی با هشیاری به بررسی محرک‌های زیربنایی شناخت‌ها و هیجان‌ها توجه می‌کند. ذهن آگاهی به افراد کمک می‌کند تا رخداد هیجان‌های منفی و مثبت را بپذیرند، و به جای واکنش غیرارادی، با تأمل به هیجان‌ها پاسخ دهند. به عبارت دیگر، بین ثبات هیجانی با ذهن‌آگاهی ارتباط وجود دارد، چون فرد خالق هیجان و هوشیاری خود در اکنون و اینجا است. از آنجا که همراه با ذهن آگاهی، هیجان‌ها از درون فرد آفریده می‌شود، با مشاهده دقیق افکار و هیجان‌های استرس‌زا و غم‌انگیز نسبت به آنها معنابخشی انجام می‌گیرد که نتیجه این فرایند ثبات یا اعتدال هیجانی است (Khoury, 2015; Hofman et al., 2010).

مضافاً مطالعه حاضر نشان داد که بین گشودگی به تجربه با ذهن‌آگاهی ارتباط وجود دارد. این یافته با یافته‌های مطالعات پیشین همسوست که نشان داده شیوه‌های ذهن‌آگاهی ممکن است با ترویج کنجکاوی، خلاقیت و تمایل به کشف ایده‌های جدید به افزایش انعطاف‌پذیری یا گشودگی به تجربه افراد نیز کمک کند (Garland et al., 2010; Williams et al., 2015). ذهن آگاهی ممکن است باعث شود که مردم چگونه اطلاعات را به طور گسترده‌تر پردازش

کنند (Chan & Wang, 2019). در مطالعه‌ای نیز نشان داده شده که ارتباط پایدار و قابل‌تعمیمی بین ذهن‌آگاهی و پنج عامل بزرگ شخصیتی در مناطق مختلف جهان وجود دارد (Roemer et al., 2024).

ذهن آگاهی شامل توجه به لحظه حال و پذیرش هرگونه فکر یا احساسی است که ممکن است بدون قضاوت ایجاد شود کسانی که در سطح بالایی از گشودگی به تجربه قرار دارند، بیشتر به دنبال تجربه‌های جدید هستند. این افراد معمولاً در برخورد با افراد ناآشنا راحت‌تر بوده و به احساسات روانی آن‌ها توجه بیشتری نشان می‌دهند. آنها تمایل به نشان‌دادن سطح بالایی از کنجکاوی دارند. بنابراین بنظر می‌رسد که به لحظه حال و پذیرش هر گونه فکر یا احساسی که ممکن است بدون قضاوت ایجاد شود توجه کنند. به عبارتی از سطح ذهن آگاهی بیشتری برخوردار هستند. چون ذهن آگاهی شیوه‌ای است برای پرداختن و توجه کامل به تجربیات زمان حال به شکل لحظه به لحظه، نوعی گرایش برای پذیرای تجربه بودن است، و این هنر به معنای دقیق شاهد یا ناظر بودن فرد برای رخداد تجربه جدید بدون قضاوت و سوگیری است. پس طبیعی است که ذهن آگاهی با گشودگی به تجربه همبسته باشد چون هر دو سازه بر ذهن پذیرای فعال مبتنی هستند تا قالب‌های ذهنی کلیشه‌ای و از پیش تعیین شده (Soltani, 2021).

یافته سوم مطالعه حاضر نشان داد که ارزش‌های فردی تعالی خود و ارتقای خود به همراه ذهن‌آگاهی، بین ویژگی‌های شخصیتی ثبات هیجانی، گشودگی به تجربه و استدلال اخلاقی نقش واسطه‌ای ایفا می‌کنند. این یافته با یافته‌های مطالعات پیشین تا اندازه‌ای همسوست که نشان داده ارزش‌های فردی و ذهن‌آگاهی می‌تواند بر استدلال اخلاقی تأثیر بگذارد. به عنوان مثال، افراد با احساس قوی از خود برتربینی ممکن است منافع خود را بر منافع دیگران ترجیح دهند که می‌تواند بر استدلال اخلاقی آنها تأثیر بگذارد (Aquino & Reed, 2002). به‌طورکلی، این امکان وجود دارد که ارزش‌های فردی و ذهن‌آگاهی بتواند رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و استدلال اخلاقی را واسطه‌گری کند. اما تحقیقات بیشتری برای بررسی کامل این امکان مورد نیاز است (Narvaez et al., 2014; Narvaez & Lapsley, 2004). بدین ترتیب افراد با ذهن آگاهی بیشتر نسبت به موقعیت حاضر آگاه‌تر و همچنین همراه با ارزش تعالی خود در خیرخواهی برای جمع هوشیارنه‌تر عمل می‌کنند و به همین ترتیب با دارا بودن ثبات هیجانی و انعطاف‌پذیری بیشتر، می‌توانند در موقعیت‌های مختلف استدلال اخلاقی قوی‌تری داشته باشند. در کل، نقش واسطه‌ای ارزش‌های فردی تعالی خود و ارتقای خود به همراه ذهن‌آگاهی در

روابط بین ویژگی‌های شخصیتی ثبات هیجانی، گشودگی به تجربه و استدلال اخلاقی می‌تواند ناشی از ماهیت ناهشیارانه مستتر در دو مقوله ارزش‌های فردی باشد که درک و فهم آن نیازمند ذهن‌آگاهی فرد نسبت به دنیای ارزش‌ها و هشیاری نسبت به خود و جهان در پیوستار زمان است. هرچه هشیاری نسبت به خویشتن یکپارچه و جنبه‌های ناهشیار ارزش‌های فردی افزوده شود به همان میزان می‌تواند به ثبات عاطفی-هیجانی بهتر، گشودگی بیشتر برای تجربه و افزایش استدلال اخلاقی آگاهانه منجر شود و برعکس.

صفات شخصیتی و ارزش‌ها ساختارهایی متمایز هستند؛ ولی مسیر ارتباط از سوی ویژگی‌های شخصیتی به سمت ارزش‌های فردی امتداد می‌یابد. عوامل مختلفی می‌توانند در استدلال اخلاقی افراد که نقش محوری در فرایند قضاوت آگاهانه در باره خوبی یا بدی اعمال افراد دارد و همچنین باعث درک و شناخت مشکلات اخلاقی و اجتماعی و اقدام مناسب در مواقع ضروری را فراهم سازد، و همچنین عامل مهمی است که در قضاوت اخلاقی و تصمیم برای عمل اخلاقی وحدت ایجاد می‌کند، تأثیرگذار باشند.

عوامل تأثیرگذار در استدلال اخلاقی نیز چندوجهی هستند. استدلال اخلاقی به‌شدت تحت‌تأثیر عوامل بین‌فردی مانند خانواده، همسالان و فرهنگ است. عوامل درون‌فردی نیز بر رشد اخلاقی تأثیر می‌گذارند، مانند تغییرات شناختی، احساسات و حتی رشد عصبی. مانند مطالعات مشابه، مطالعه حاضر نیز با محدودیت‌هایی روبرو بوده است که از آن جمله می‌توان به فراوانی بیشتر مشارکت‌کنندگان از گروه جنسیتی زنان اشاره نمود. عدم کنترل هوش به‌عنوان یکی از همبسته‌های استدلال اخلاقی از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر بود که می‌تواند مورد توجه پژوهشگران آتی قرار گیرد. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده و همسو بودن برخی نتایج و عدم همسویی با نتایج دیگر مؤید این موضوع می‌تواند باشد که متغیرهای دیگری از جمله فرهنگ شاید در این نتایج دخیل بوده و نتایج متقن‌تری به دنبال داشته باشد که در این پژوهش به آن پرداخته نشده است و لذا پژوهشگران در آینده می‌توانند به این موضوع توجه داشته باشند.

سهم مشارکت نویسندگان: در پژوهش حاضر نویسنده دوم، به عنوان استاد راهنما، نظارت و راهبردی روند کلی پژوهش و تدوین و نهایی‌سازی اصلاحات مقاله را بر عهده داشته‌اند. نویسنده اول در تدوین طرح تحقیق، فرآیند گردآوری، تحلیل و تفسیر یافته‌ها و نگارش متن مقاله را برعهده داشته و در مجموع نتیجه‌گیری از یافته‌ها و بسط و تفسیر به صورت مشترک و با بحث و تبادل نظر کلیه همکاران و با همراهی نویسنده سوم و چهارم به عنوان استاد مشاور رساله، انجام شد.

تضاد منافع: نویسندگان اذعان دارند که در این مقاله هیچگونه تعارض منافعی وجود ندارد.

منابع مالی: پژوهش حاضر مورد حمایت دانشگاه شیراز بوده و کلیه هزینه‌ها در طول فرآیند اجرای پژوهش بر عهده نویسنده اول بوده است.

تشکر و قدردانی: پژوهش حاضر بدون همکاری مشارکت کنندگان امکان‌پذیر نبود؛ بدینوسیله از کلیه دانشجویان دانشگاه شیراز تقدیر و تشکر به عمل می‌آید

References

Abbasi-Asl, R., & Hashemi, S. (2019). Personality and morality: role of the big five personality traits in predicting the four components of moral decision making. *International Journal of Behavioral Sciences*, *13*(3), 123-128.

Abyar, A. (2018). *An investigation of the relationship between personality traits and dimensions of organizational climate with job satisfaction among school principals in Bandar Jask*. (Master's thesis, Islamic Azad University, Bandar Abbas Branch) [Persian]

Andrejević, M., Smillie, L. D., Feuerriegel, D., Turner, W. F., Laham, S. M., & Bode, S. (2022). How do basic personality traits map onto moral judgments of fairness-related actions? *Social Psychological and Personality Science, 13*(4), 360–372. https://doi.org/10.1177/19485506211038295

Alicke, M. D., & Sedikides, C. (2009). Self-enhancement and self-protection: What they are and what they do. *European Review of Social Psychology, 20*(1), 1–48. https://doi.org/10.1080/10463280802613866

Altizer, C. C., Ferrell, B. T., & Natale, A. N. (2021). Mindfulness and personality: More natural for some than others and how it matters. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research, 73*(1), 51–72. https://doi.org/10.1037/cpb0000182

Aquino, K., & Reed, A. (2002). The self-importance of moral identity. *Journal of Personality and Social Psychology, 83*(6), 1423-1440. https://doi. rg/.1037/0022-3514.83.6.1423-1440

Athota, V. S., O'Connor, P. J., & Jackson, C. (2009). The role of emotional intelligence and personality in moral reasoning. In R. E. Hicks (Ed.), *Personality and individual differences: Current directions*. Bowen Hills, QLD: Australian Academic Press. https://doi.org/10.1037/e672592010-001

Bartels, D. M., & Pizarro, D. A. (2011). The mismeasure of morals: Antisocial personality traits predict utilitarian responses to moral dilemmas. *Cognition, 121*(1), 154–161. https://doi.org/10.1016/j.cognition.2011.05.010

Brown, K. W., & Ryan, R. M. (2003). The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology, 84*(4), 822–848. https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.4.822

Brown, K. W., Ryan, R. M., & Creswell, J. D. (2007). Mindfulness: Theoretical foundations and evidence for its salutary effects. *Psychological Inquiry*, *18*(4), 211–237. https://doi.org/10.1080/10478400701598298

Chan, E. Y., & Wang, Y. (2019). Mindfulness changes construal level: An experimental investigation. *Journal of Experimental Psychology: General*, 148(9), 1656–1664. https://doi.org/10.1037/xge0000654

Cheng, C. (2014). The predictive effects of self-esteem, moral self, and moral reasoning on delinquent behaviors of Hong Kong young people. *International Journal of Criminology and Sociology*, 3, 133–145. https://doi.org/10.6000/1929-4409.2014.03.12

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual. Odessa, FL: *Psychological assessment resources*, 2, 179-198.

Crego, A., Yela, J. R., Gómez-Martínez, M. Á., Riesco-Matías, P., & Petisco-Rodríguez, C. (2021). Relationships between mindfulness, purpose in life, happiness, anxiety, and depression: Testing a mediation model in a sample of women. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(3), 925. https://doi.org/10.3390/ijerph18030925

Dahl, A., & Killen, M. (2018). Moral reasoning: Theory and research in developmental science. In J. T. Wixted & S. Ghetti (Eds.), *The Stevens' Handbook of Experimental Psychology and Cognitive Neuroscience,* 4th ed., 4, 323–353. Wiley. https://doi.org/10.1002/9781119170174.epcn410

Garland, E. L., Fredrickson, B., Kring, A. M., Johnson, D. P., Meyer, P. S., & Penn, D. L. (2010). Upward spirals of positive emotions counter downward spirals of negativity: Insights from the broaden-and-build theory and affective neuroscience on the treatment of emotion dysfunctions and deficits in psychopathology. *Clinical Psychology Review*, 30(7), 849–864. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2010.03.002

Garland, E. L., Farb, N. A., R. Goldin, P., & Fredrickson, B. L. (2015). Mindfulness broadens awareness and builds eudaimonic meaning: A process model of mindful positive emotion regulation. *Psychological* https://doi.org/10.1080/1047840X.2015.1064294

Germer, C. (2004). What is mindfulness. *Insight Journal, 22*(3), 24-29.

Gleichgerrcht, E., & Young, L. (2013). Low levels of empathic concern predict utilitarian moral judgment. *PLOS ONE, 8*(4), e60418. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0060418

Goldberg, L. R. (1999). A broad-bandwidth, public domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models. In I. Mervielde, I. Deary, F. De Fruyt, & F. Ostendorf (Eds.), *Personality Psychology in Europe,* 7, 7–28. Tilburg University Press

Goldberg, L. R., Johnson, J. A., Eber, H. W., Hogan, R., Ashton, M. C., Cloninger, C. R., & Gough, H. G. (2006). The international personality item pool and the future of public-domain personality measures. *Journal of Research in Personality*, *40*(1), 84-96. https://doi.org/10.1016/j.jrp.2005.08.007

Guy B. Adams & Danny L. Balfour. (2009). Unmasking Administrative evil. Published 2015 by Routledge 2 Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN 711 Third Avenue, New York, NY 10017, USA.

Hofmann, S. G., Grossman, P., & Hinton, D. E. (2011). Loving-kindness and compassion meditation: Potential for psychological interventions. *Clinical Psychology Review*, *31*(7), 1126-1132. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6

Hofmann, S. G., Sawyer, A. T., Witt, A. A., & Oh, D. (2010). The effect of mindfulness-based therapy on anxiety and depression: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *78*(2), 169. https://doi.org /10.1037/a001/8555

John, O. P., Naumann, L. P., & Soto, C. J. (2008). Paradigm shift to the integrative Big Five trait taxonomy: History, measurement, and conceptual issues. In O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (3rd ed., pp. 114–158). New York, NY: Guilford Press.

Jang, H., & Kim, H. (2018). The influence of personality traits on moral reasoning. *Personality and Individual Differences,* 123, 111-116. https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.10.035

Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: past, present, and future. https://doi.org/10.1093/clipsy.bpg016

Kang, Y., Gray, J. R., & Dovidio, J. F. (2014). The nondiscriminating heart: lovingkindness meditation training decreases implicit intergroup bias. *Journal of Experimental Psychology: General*, *143*(3), 1306. https://doi.org/10.1037/a0034150

Kaufman, S. B., Yaden, D. B., Hyde, E., & Tsukayama, E. (2019). The light vs. dark triad of personality: Contrasting two very different profiles of human nature. *Frontiers in Psychology*, 467. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00467

Khoury, B., Sharma, M., Rush, S. E., & Fournier, C. (2015). Mindfulness-based stress reduction for healthy individuals: A meta-analysis. *Journal of Psychosomatic Research*, *78*(6), 519-528. https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2015.03.009

Kiken, L. G., & Shook, N. J. (2011). Looking up: Mindfulness increases positive judgments and reduces negativity bias. *Social Psychological and*

Personality Science, *2*(4), 425-431. https://doi.org/10.1177/1948550610396585

Killen, M., & Smetana, J. G. (2015). Origins and development of morality. https://doi.org/10.1002/9781118963418.childpsy317

Kelley, K. (2016). *MBESS (Version 4.0.0) [Computer software and manual]*. https://doi.org/10.32614/CRAN.package.MBESS

Kianian, Z. (2016). *The relationship between personality traits and social justice with moral judgment in judges of Tehran judiciary*. (Master's thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch)

Kline, R. B. (2010). *Principles and practice of structural equation modeling* ed.). Guilford Press

Khalifeh, A. M. (1999). *A psychological study of the evolution of values* (S. H. Seyyedi, Trans.). Astan Quds Razavi Publications.

Kohlberg, L., Levine, C., & Hewer, A. (1983). Moral stages: A current formulation and a response to critics. https://doi.org/10.1159/000408395

Lan, G., Gowing, M., McMahon, S., Rieger, F., & King, N. (2008). A study of the relationship between personal values and moral reasoning of undergraduate business students. *Journal of Business Ethics, 78*(1), 121-139. https://doi.org/10.1007/s10551-006-9322-z

Lapsley, D. K., & Hill, P. L. (2008). On dual processing and heuristic approaches to moral cognition. *Journal of Moral Education*, *37*(3), 313-332. https://doi.org/10.1080/03057240802227486

Lapsley, D. K., & Narvaez, D. (2004). A social–cognitive approach to the moral personality. In *Moral Development, Self, and Identity* (201-224). Psychology Press. https://doi.org/10.4324/9781410610256-13

McGraw, A. P., & Warren, C. (2010). Benign violations: Making immoral behavior funny. *Psychological Science*, *21*(8), 1141-1149. https://doi.org/10.1177/0956797610376073

Nussbaum, M. C. (1999). Sex and social justice. Oxford University Press. (ISBN): 978-0195110326

Narvaez, D. (2014). *Neurobiology and the development of human morality: Evolution, culture, and wisdom (Norton Series on Interpersonal Neurobiology)*. WW Norton & Company. (ISBN): 978-0393706550

Overton, W. F., Molenaar, P., & Lerner, R. M. (2015). Handbook of child psychology and developmental science: Theory and method, 1. John Wiley & Sons, Inc. https://doi.org/10.1002/9781118963418

Pandey, A., Chandwani, R., & Navare, A. (2018). How can mindfulness enhance moral reasoning? An examination using business school students. Business Ethics: *A European Review, 27*(1), 56-71. https://doi.org/10.1111/beer.12171

Parks-Leduc, L., Pattie, M. W., Pargas, F., & Eliason, R. G. (2014). Self-monitoring as an aggregate construct: Relationships with personality and

values. *Personality and Individual Differences,* 58, 3-8. https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.09.019

Piaget, J. (1932). The moral judgement in the child, New York (Harcourt, Brace & Company) 1932. (ISBN) 9780415849623

Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press. DOI: 10.4159/9780674042605degruyterbrill

Rawls, J. (1993). Political liberalism. New York, NY: Columbia University Press DOI: 10.2307/2938838

Rest, J. R. (1973). The hierarchical nature of moral judgment: A study of patterns of comprehension and preference of moral stages 1. *Journal of Personality*, *41*(1), 86-109. https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1973.tb00652.x

Rest, J. R., Narvaez, D., Thoma, S. J., & Bebeau, M. J. (1999). Alchemy and beyond: Indexing the dynamic processes underlying moral judgment. *Moral Development, Self, and Identity*, 225-254.

Roccas, S., & Sagiv, L. (2010). Personal values and behavior: Taking the cultural context into account. *Social and Personality Psychology Compass, 4*(1), 30-41. https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2009.

Roemer, A., Cervin, M., Medvedev, O. N., & Garcia, D. (2024). *Big Five of mindfulness and personality: Cross-cultural network analysis*. *Mindfulness, 15*(1), 37–47. https://doi.org/10.1007/s12671-023-02297-2

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of Social Issues*, *50*(4), 19-45. DOI: 10.1111/j.1540-4560.1994.tb01196.x

Schwartz, S. H. (2005). Schwartz value survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*.

Sen, A. (1999). On ethics and economics. *OUP Catalogue*. Oxford University Press.

Sen, A. (2007). *Identity and violence: The illusion of destiny*. Penguin Books India. https://doi.org/10.4324/9780203581957

Smetana, J. G. (2013). Moral development: The social domain theory view.

Soltani, K. S. (2021). Mastering the disorder: attention eficitd/ hyperactivity disorder in adulthood. Mashhad. 2023 persian.

Sharifzadeh, R. (2011). *A study of the relationship between the Big Five personality traits, job satisfaction, and organizational commitment (Case study: Bank Mellat)*. (Master's thesis). Persian.

Sutamchai, K. (2021). *The Influence of Mindfulness on Ethical Leadership: A Study of Buddhist Mindfulness Practices among Organisational Leaders in Thailand*. The University of Manchester (United Kingdom). https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.843059

Tao, Y., Li, X., Xu, S., Yu, M., Wang, K., Zhou, Y, & Zhao, J. (2020). Risk factors for severity and mortality in adult COVID-19 inpatients in

Wuhan. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, *146*(1), 110-118. https://doi.org/10.1016/j.jaci.2020.04.006

Tomasello, M. (2016). *A natural history of human morality*. Harvard University Press. Turiel, E. (1983). *The Development of Social Knowledge: Morality and Convention*. Cambridge, UK: Cambridge Universitypress. https://doi.org/10.1017/CBO9780511624162

Turiel, E. (1983). *The development of social knowledge: Morality and convention*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511624162

Zhang, J., & Zhang, D. J. (2019). Personality and moral judgment: The mediating effect of moral disengagement. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 47*(1), e7684. https://doi.org/10.2224/sbp.7684

© 2025 The Author(s). Published by Shahid Chamran University of Ahvaz. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited